

# 8 març: on són les dones refugiades en la comunicació de la UE?

**Isabel Muntané**

Periodista, codirectora i professora del [Màster Gènere i Comunicació](#) (UAB)

**Maria Serrano**

Periodista i professora del Màster Gènere i Comunicació (UAB)

Barcelona, març 2016

## 1. EL CONTEXT: MARÇ DE 2016

---

En els darrers anys, el nombre de persones que busquen refugi a Europa ha crescut de manera molt significativa. Només durant el 2015, el conjunt de països de la Unió Europea va rebre 1.321.600 sol·licituds d'asil, una xifra que triplicava la del 2013 (431.090) i duplicava la del 2014 (626.960). De les sol·licituds de 2015, al voltant del 27% (366.785) corresponien a dones i nenes<sup>1</sup>.

Les institucions europees no han estat capaces d'acordar i coordinar una resposta adequada a aquest increment tan rellevant, cosa que ha tingut conseqüències dramàtiques per a milers de persones amb necessitat de protecció internacional.

Els dies 7 i 8 de març de 2016, la gestió de la crisi de les persones refugiades va arribar a un punt d'inflexió. Pocs dies abans que es complís el cinquè aniversari de la guerra a Síria<sup>2</sup>, els líders de la UE i de Turquia van cuinar un controvertit acord, confirmat el 18 de març, que entre altres coses preveia l'expulsió a Turquia de tots els migrants que arribessin de manera irregular a les illes gregues del Mar Egeu<sup>3</sup>.

És en aquest context que, amb motiu del Dia Internacional de les Dones, diverses institucions públiques<sup>4</sup>, ONG<sup>5</sup> i mitjans de comunicació<sup>6</sup> van decidir centrar l'atenció en les dones refugiades.

---

<sup>1</sup> Eurostat (2016). Recuperat de [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum\\_statistics](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics).

<sup>2</sup> Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (2016). Recuperat de <http://www.ccma.cat/324/cinc-anys-de-guerra-a-siria-deixen-270-000-morts-i-mes-donze-milions-de-desplacats/noticia/2718901>.

<sup>3</sup> Pablo García (2016). Recuperat de [http://www.eldiario.es/desalambre/UE-Turquia-deportar-refugiados-Grecia\\_0\\_495901056.html](http://www.eldiario.es/desalambre/UE-Turquia-deportar-refugiados-Grecia_0_495901056.html)

<sup>4</sup> Des d'organismes internacionals, com l'ACNUR, fins a ens locals, com l'Ajuntament de Terrassa. Recuperats de <http://www.acnur.org/t3/el-acnur/eventos/2016/dia-internacional-de-la-mujer-2016/>; <http://www.diarideterrassa.es/terrassa/2016/03/07/acto-central-dia-internacional-mujer-dedica-mujer-refugiada/22619.html>.

<sup>5</sup> Com per exemple la Fundació Cepaim o un grup local d'Amnistia Internacional. Recuperats de <http://cepaim.org/mujeres-refugiadas-comunicado-de-la-fundacion-cepaim-en-el-8-de-marzo-dia>

Des del Consell d'Europa, per exemple, el comissari de Drets Humans, Nils Muižnieks, va reclamar una millor protecció dels drets humans de les dones i les nenes migrants i refugiades<sup>7</sup>. En un article publicat el 7 de març, el comissari va destacar l'especial vulnerabilitat en què es troba aquest col·lectiu, i va fer una crida a l'acció immediata de governs, actors humanitaris i institucions de la UE.

Muižnieks va subratllar que, "per primer cop des de l'inici de la crisi de persones refugiades i migrants a Europa, les dones i infants que s'estan desplaçant superen als homes". Si al 2015 el 70% de la població en trànsit eren homes, en l'actualitat les dones i els infants representen gairebé el 60% dels refugiats i altres migrants que creuen cap a Europa.

## 2. DONES I NENES REFUGIADES

---

Les dones migrants i refugiades pateixen situacions específiques de vulnerabilitat, que han de ser visibilitzades i que han de rebre una resposta adequada. Són víctimes de diverses formes de violència masclista (violències sexuals, matrimonis forçats, tràfic de persones, etc.), i a més, tenen necessitats específiques en l'àmbit de la salut (com els embarassos, els naixements, la menstruació, etc.).

L'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), el Fons de Població de les Nacions Unides (UNFPA) i la Comissió de Dones Refugiades (Women's Refugee Commission) van avaluar, recentment, els principals riscos als quals s'enfronten les dones i les nenes en el seu viatge a Grècia i posteriorment a Europa<sup>8</sup>. Com a conseqüència d'aquesta anàlisi, les tres institucions van advertir que les dones i les nenes, sobretot les que viatgen soles, tenen un risc elevat de patir determinades formes de violència al llarg de la seva ruta, inclosa les violències sexuals exercides per contrabandistes, membres de grups criminals i altres individus. A més, les organitzacions es van mostrar preocupades per la manca de consciència de les autoritats i els agents humanitaris en relació a l'impacte de les violències sexuals i de gènere en aquest col·lectiu.

---

internacional-de-la-mujer; <https://grupos.es.amnesty.org/ca/castilla-leon/grupos/leon/paginas/noticia/articulo/dia-internacional-de-las-mujeres-2016>.

<sup>6</sup> En són alguns exemples els articles recuperats de <http://www.unitedexplanations.org/2016/03/08/el-dia-internacional-de-las-mujeres-refugiadas/#>;

[http://internacional.elpais.com/internacional/2016/03/08/actualidad/1457391666\\_830996.html](http://internacional.elpais.com/internacional/2016/03/08/actualidad/1457391666_830996.html), i

<http://www.elnuevoherald.com/opinion-es/en-nuestra-opinion/article64661167.html>

<sup>7</sup> Comissionat pels Drets Humans. Consell d'Europa (2016). Recuperat de

<http://www.coe.int/en/web/commissioner/-/human-rights-of-refugee-and-migrant-women-and-girls-need-to-be-better-protected>.

<sup>8</sup> Comissionat pels Drets Humans (2016). Recuperat de <http://www.coe.int/en/web/commissioner/-/human-rights-of-refugee-and-migrant-women-and-girls-need-to-be-better-protected>.

Eren conclusions similars a les emeses, al gener, per l'ONG Amnistia Internacional (AI)<sup>9</sup>. En un informe publicat per aquesta entitat, es denunciava que els governs i les agències d'ajuda humanitària no aconsegueixen garantir una protecció bàsica a les refugiades que viatgen des de Síria i l'Iraq. Segons la recerca feta per l'ONG, les dones i nenes refugiades s'enfronten a violència, abusos, explotació i assetjament sexual en cada etapa del viatge, fins i tot en sòl europeu.

Aquestes són algunes de les conclusions de l'estudi d'AI a partir de l'anàlisi de les entrevistes fetes a 40 dones i nenes refugiades al nord d'Europa. Les refugiades havien viatjat de Turquia a Grècia i després a través dels Balcans. Totes van descriure com se sentien d'amenaçades i insegures durant el viatge. Moltes van indicar que, en gairebé tots els països pels quals havien passat, havien experimentat abús físic i explotació financera, i havien estat grapejades o pressionades per tenir relacions sexuals per part de contrabandistes, personal de seguretat o altres refugiats.

### **3. DIA INTERNACIONAL DE LES DONES: LA COMUNICACIÓ DE LA UNIÓ EUROPEA**

---

El 8 de març de 2016, en el marc del Dia Internacional de les Dones, el Parlament Europeu va aprovar una resolució sobre la situació de les dones refugiades i sol·licitants d'asil a la UE<sup>10</sup>. L'Eurocambra, que va reclamar la inclusió de la perspectiva de gènere en totes les polítiques d'asil i migració, va reconèixer l'existència de "deficiències molt significatives" en el tractament de les dones i nenes sol·licitants d'asil als estats membres de la UE, on es detectaven també grans diferències. El text plantejava diverses mesures que haurien de permetre garantir una resposta adequada a les necessitats específiques de les dones refugiades. És destacable el fet que aquesta resolució no es va adoptar per unanimitat: va aprovar-se amb 388 vots a favor, 150 en contra i 159 abstencions.

Ara bé, més enllà d'aprovar aquesta resolució i de, paral·lelament, negociar l'acord amb Turquia al qual s'ha fet referència anteriorment, què va fer la Unió Europea durant el 8 de març? I com ho va comunicar? La preocupació expressada per les dones refugiades en la resolució aprovada per l'Eurocambra, es va traduir en les estratègies d'informació i comunicació de les institucions comunitàries? Es va parlar d'aquest col·lectiu? Quina imatge se'n va donar?

Aquestes preguntes són la base de l'estudi dut a terme en el marc de la present comunicació. L'objectiu ha estat fer una anàlisi feminista i crítica del discurs emès a través dels canals oficials de les principals institucions europees. És per això que ens hem centrat en notes de premsa,

---

<sup>9</sup> Amnistia Internacional (2016). Recuperat de <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe>.

<sup>10</sup> Resolució sobre la situació de dones refugiades i sol·licitants d'asil a la UE (2015/2325(INI)). A8-0024/2016.

declaracions institucionals i publicacions als perfils de Twitter i Facebook del Parlament Europeu, la Comissió Europea i el Consell de la UE.

Hem treballat els textos i les imatges a partir de sis indicadors d'anàlisi:

- 1) Es fa referència a les dones refugiades?
- 2) Es dóna veu a les dones refugiades?
- 3) Es representa la dona refugiada com a mare?
- 4) Es fa referència al fet que les dones requereixen una protecció especial a causa de l'impacte de diverses formes de violència masclista?
- 5) Es fa referència al fet que les dones requereixen una atenció especial en l'àmbit de la salut perquè tenen necessitats específiques (embarassos, parts, menstruació, etc.)?
- 6) La visió general que es presenta de les dones refugiades, en dóna una imatge de subjectes actius?

### **3.1. La comunicació de la Comissió Europea**

El 8 de març, la Comissió Europea (CE) va emetre un total de 17 notes de premsa<sup>11</sup>, de les quals dues estaven vinculades a la commemoració del Dia Internacional de les Dones. Una corresponia a una declaració institucional signada per nou comissaris i l'altra era una fitxa descriptiva sobre el paper de la CE en la promoció de la igualtat de gènere.

La declaració institucional<sup>12</sup> se centrava en alguns àmbits on es materialitzen les desigualtats de gènere, i destacava especialment l'entorn laboral i salarial. Només es feia referència a la crisi de les dones refugiades en una frase: "En les emergències humanitàries, inclosa l'actual crisi de refugiats, la Unió Europea s'esforça per assegurar que la seva ajuda humanitària dóna resposta a les necessitats específiques vinculades al gènere, i en particular a les vulnerabilitats de les dones migrants."

Va ser una declaració formal on les dones refugiades no tenien veu ni representació individual. Tot i que sí que es feia esment de la necessitat d'una atenció especial, no s'especificava en cap moment en què havia de consistir. Es mencionaven diverses formes de violència contra les dones (tràfic, mutilació genital femenina, matrimoni forçat), però no es relacionaven directament amb l'asil i la necessitat de protecció internacional. No es mencionava cap aspecte específicament vinculat a la salut. Ara bé, es parlava de dones com a subjectes actius, reconeixent-les com a "agents clau i motors del desenvolupament sostenible i la pau sostenible".

---

<sup>11</sup>Comissió Europea. (2016). Recuperat de <http://europa.eu/rapid/search.htm>

<sup>12</sup> Comissió Europea (2016). Recuperat de [http://europa.eu/rapid/press-release\\_STATEMENT-16-641\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-16-641_en.htm).

Pel que fa a la fitxa descriptiva<sup>13</sup>, s'exposaven les prioritats de la Comissió per a la promoció de la igualtat entre dones i homes, recollides en el Compromís estratègic per a la igualtat de gènere 2016 - 2019<sup>14</sup>. Tres de les cinc àrees considerades estratègiques en aquest Compromís corresponen a l'àmbit laboral i de presa de decisions; una altra se centra en la violència de gènere, i una cinquena en la promoció de la igualtat i els drets de les dones al món.

De la quinzena de preguntes i respostes amb què s'estructurava la fitxa descriptiva, una estava dedicada a les dones migrants, on es feia referència a les qüestions d'asil. S'exposava després d'haver abordat la situació de desigualtat en el món laboral, econòmic, polític i de presa de decisions, i abans de parlar de ciència i innovació, de diferents formes de violència masclista i de la promoció de la igualtat de gènere al món.

En una línia similar a la de la declaració institucional, les dones refugiades apareixien sense veu pròpia. La primera frase que obria la nota de premsa situava les dones al costat dels menors, cosa que les infantilitzava i contribuïa a mostrar-les més vulnerables: "Segons l'ACNUR, el 20% de les persones que han arribat a través del mar Mediterrani des de l'1 de gener de 2016 són dones (i el 36% infants)." A la resta del text, es trobaven frases com les següents: "[...] animant els Estats membres a reubicar infants i dones en risc, donant suport a través del Fons Europeu per a Refugiats i el futur Fons d'Asil i Migració" i "La prestació de serveis ha d'adequar-se a les necessitats de les dones, tenint especialment en compte les responsabilitats de cura dels infants". La dona es presentava en clara relació amb el seu rol de mare i de cuidadora.

No s'observava cap referència directa a l'impacte de les violències masclistes ni a les problemàtiques lligades a la salut. Sí que es mencionava el fet que cal donar resposta a necessitats específiques, però aquestes es vinculaven més aviat a la família i la cura de la infància.

La pàgina de Facebook de la CE<sup>15</sup> va registrar quatre entrades el dia 8 de març de 2016. Només una feia referència al Dia Internacional de les Dones, mencionant de passada les dones refugiades. Dues de les altres entrades abordaven temes generals, mentre que la tercera se centrava en les negociacions entre la UE i Turquia per a la gestió de la crisi de refugiats.<sup>16</sup>

Del total de 36 piulades i repiulades que la CE va publicar al seu perfil oficial de Twitter<sup>17</sup> aquell mateix dia, 12 van ser dedicades a les dones; dues d'elles, a les dones refugiades. De les 10 piulades sobre informacions generals vinculades al Dia Internacional de les Dones, dues van ser repiulades de @europeaid i una de @EU\_Euroestat.

---

<sup>13</sup> Comissió Europea (2016). Recuperat de [http://europa.eu/rapid/press-release\\_MEMO-16-642\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-642_en.htm).

<sup>14</sup> Comissió Europea (2015). Recuperat de [http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/151203\\_strategic\\_engagement\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/151203_strategic_engagement_en.pdf).

<sup>15</sup> Comissió Europea (2016). Recuperat de <https://www.facebook.com/EuropeanCommission>.

<sup>16</sup> En les diverses consultes que hem fet a la pàgina de Facebook de la Comissió Europea, hem observat que en algunes ocasions la publicació específica del 8 de març per al Dia Internacional de les Dones apareixia i desapareixia de la línia de temps, sense cap motiu evident.

<sup>17</sup> Comissió Europea (2016). Recuperat de [https://twitter.com/EU\\_Commission](https://twitter.com/EU_Commission).

De les dues piulades dedicades a les des refugiades, una va ser una repiulada del perfil del Parlament Europeu (PE). En cap cas, les dones refugiades van aparèixer amb veu pròpia. Es feia referència a la vulnerabilitat de les dones refugiades, però no en relació a cap àmbit específic (violències masclistes, salut). S'inclouien enllaços a publicacions del PE i imatges d'un treball fet per la fotoperiodista Marie Dorigny per encàrrec d'aquesta institució. En algunes imatges es veia a les dones en el seu rol de mares, però no en totes. Igualment, en algunes imatges es veia la dona com a subjecte passiu (esperant, rebent ajuda), però en altres se la veia com a subjecte actiu (caminant, ajudant).

Pel que fa a la resta de piulades de la jornada, 19 van correspondre a temes generals i 5 a la crisi dels refugiats i les negociacions amb Turquia.

### **3.2. La comunicació del Consell de la UE**

El dia 8 de març, el Consell de la UE va emetre un total de cinc notes de premsa<sup>18</sup>. Cap d'elles estava dedicada al Dia Internacional de les Dones o a les dones refugiades. Una recollia la declaració dels caps d'Estat i de Govern posterior a la reunió amb Turquia. En ella, es feia referència a la crisi humanitària i a les persones migrants i refugiades, però sempre des del masculí genèric, sense esmentar cap de les necessitats específiques de les dones refugiades.

Pel que fa a la pàgina de Facebook del Consell<sup>19</sup>, va registrar tres entrades durant el 8 de març. En cap d'elles apareixen les dones refugiades. En una es parlava sobre temes generals de política europea; una altra feia referència a la crisi dels refugiats i les negociacions amb Turquia (sense cap esment a les dones refugiades), i la tercera estava dedicada al Dia Internacional de les Dones. Aquesta última entrada tenia un enllaç a la pàgina web d'inici del Consell, que no contenia cap informació específica sobre dones. En aquesta entrada de Facebook també s'hi havia penjat un vídeo de 34 segons, on apareixien les imatges (no els noms) de 10 dones amb càrrecs rellevants a diferents institucions europees. No hi havia cap veu en off.

El perfil de Twitter del Consell<sup>20</sup> va recollir els mateixos temes que es van publicar a la pàgina de Facebook. S'observaven tres piulades: una sobre política general, una altra sobre la crisi dels refugiats (centrada en les negociacions amb Turquia) i una tercera sobre el Dia Internacional de les Dones. Aquesta última mostrava el mateix vídeo que hi havia a la pàgina de Facebook i presentava un missatge gens reivindicatiu: "Bon dia i feliç Dia Internacional de les Dones 2016! Com celebrareu el Dia?".

### **3.3. La comunicació del Parlament Europeu**

---

<sup>18</sup> Consell de la UE (2016). Recuperat de <http://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/?p=3>.

<sup>19</sup> Consell de la UE (2016). Recuperat de <https://www.facebook.com/eucouncil>.

<sup>20</sup> Consell de la UE (2016). Recuperat de <https://twitter.com/EUCouncil>.

L'Eurocambra, a diferència de la Comissió i el Consell, va decidir dedicar el 8 de març de 2016 a les dones refugiades a la UE. Va elaborar un portal amb informació específica sobre aquest col·lectiu, i va aprovar una resolució sobre la situació de les dones refugiades i sol·licitants d'asil a la UE<sup>21</sup>, sobre la qual es va publicar una nota de premsa. Els perfils del Parlament Europeu (PE) a les xarxes socials Facebook i Twitter van contribuir a visibilitzar la situació de les dones refugiades.

El portal "Dia Internacional de les Dones 2016 - Dones refugiades a la UE"<sup>22</sup>, integrat a la secció de notícies del web del Parlament Europeu, va oferir diversos recursos informatius sobre el col·lectiu de dones refugiades.

D'una banda, i en primer terme, hi havia vuit entrades amb diferents continguts: la capçalera, que presentava la temàtica que es destacava en el Dia Internacional de les Dones; dues informacions sobre la resolució aprovada pel Parlament Europeu; la declaració de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats, Filippo Grandi, a l'Eurocambra; una entrevista a la fotògrafa Marie Dorigny i l'eurodiputada Mary Honeyball; informació sobre l'agenda del PE per a la commemoració del Dia Internacional de les Dones; estadístiques sobre dones refugiades, i informació sobre un projecte de fotografia impulsat pel PE i centrat en dones refugiades.

D'altra banda, a la columna lateral dreta de la pàgina, s'inclouien enllaços a altres recursos informatius (material audiovisual, informes, estudis, etc.) sobre la situació de les dones refugiades i les accions empreses per la UE. Dels dos vídeos que es destacaven, un parlava sobre la situació que es viu al camp de Grand Synthe de Calais i un altre, genèric, se centrava en la commemoració del Dia Internacional de les Dones.

Per a l'anàlisi d'aquest portal, ens hem centrat en les vuit entrades destacades. Posteriorment, hem estudiat també les publicacions als perfils de Facebook i Twitter.

### *3.3.1. La capçalera del portal*

La peça de capçalera justificava l'elecció del col·lectiu de dones refugiades com a tema destacat en la commemoració del Dia Internacional de les Dones. Es reconeixia que "tots els refugiats s'enfronten a grans dificultats, però entre les persones més vulnerables de les que viatgen a la UE [...] hi ha les dones i les nenes". Aquesta breu entrada no donava veu a les dones refugiades, i si bé feia una referència a l'impacte de les violències masclistes ("a causa del seu gènere, sovint són víctimes de violència i discriminació"), no en detallava cap. Tampoc no feia referència a aspectes de salut específics que afecten a les dones refugiades; ara bé, a la imatge de portada apareixien tres dones, i la que es destacava en primer pla era la mare (les altres dues

---

<sup>21</sup> Resolució sobre la situació de dones refugiades i sol·licitants d'asil a la UE (2015/2325(INI)). A8-0024/2016.

<sup>22</sup> Parlament Europeu (2016). Recuperat de <http://www.europarl.europa.eu/news/en/top-stories/20160226TST16212/International-Women's-Day-2016>.

apareixien més endarrere). La mare alimentava al bebè amb un biberó, però no el mirava: tenia la mirada perduda. El peu d'aquesta fotografia ("Dones esperant pacientment abans d'entrar a un tren que les durà a una ciutat d'acollida a Alemanya") no contribuïa a presentar-les com a subjectes actius.

### *3.3.2. Informació sobre la resolució aprovada pel PE*

Les dues informacions sobre la resolució aprovada pel PE tenien com a títol "Política d'asil: resposta a les necessitats de les dones" i "Els eurodiputats reclamen una política d'asil amb perspectiva de gènere". La primera era una nota prèvia, de l'1 de març, on s'explicava que la Comissió d'Igualtat i drets de les dones del PE havia adoptat un informe que seria votat per l'Eurocambra el dia 8 de març; la segona era una nota posterior a la votació al ple, que es va emetre també en forma de nota de premsa<sup>23</sup>. En cap de les dues es donava veu a les dones refugiades.

En la nota de l'1 de març, es feia referència al rol de mares i cuidadores de les dones refugiades sense donar valor a altres actituds que els han permès arribar a terra europea. Ara bé, cal destacar que aquesta funció no se'ls atribuïa de manera automàtica, sinó que el que es feia era reconèixer una situació que efectivament es produeix: "Quan les dones són acceptades en un país de la UE, sovint no es tenen en compte les seves necessitats específiques, inclòs el fet que sovint viatgen amb infants petits." També es mencionaven diverses formes de violència masclista (que les dones poden patir tant en els seus països d'origen com en el seu viatge o un cop arriben a Europa), i s'apuntava que les dones requereixen "serveis de salut adequats", tot i que no s'explicava per què. La imatge, que mostrava dues dones arribant a la ciutat alemanya de Passau, no contribuïa tampoc a presentar les refugiades com a subjectes actius: les dues esperaven que els col·loquessin un braçalet que sembla d'identificació.

Pel que fa a la nota del 8 de març, feia també referència al rol de mares i cuidadores de les dones refugiades, però sense atorgar veu a les dones ni presentar-les com a subjectes decidides i amb força. Es deia (sense dades) que moltes dones refugiades "viatgen amb infants petits i altres dependents", i es reclamaven "serveis de cura per als infants durant els controls i les entrevistes d'asil".

S'incidia de manera significativa en les diverses formes de violència masclista que pateixen les dones refugiades, fins i tot en sòl europeu: "A la seva arribada als centres de recepció, aquestes dones ja vulnerables, que poden ser víctimes de violència, tràfic o altres crims violents, s'enfronten a barreres addicionals que agreugen la seva situació de vulnerabilitat." Amb tot, des d'una perspectiva de gènere és criticable la confusió terminològica que va fer que es parlés de violència domèstica com a violència de gènere: "Les polítiques i procediments d'asil, inclosa l'avaluació de les sol·licituds d'asil, han de ser sensibles al gènere, mentre que les

---

<sup>23</sup> Parlament Europeu (2016). Recuperat de <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160303IPR16927/MEPs-call-for-gender-sensitivity-in-asylum-policy>.



diverses formes de violència de gènere, que inclouen però no es limiten a les violacions, la violència sexual, la mutilació genital femenina, els matrimonis forçats o la violència domèstica, s'haurien de reconèixer com a una raó vàlida per a la demanda d'asil a la UE.”

La nota de premsa del 8 de març feia molt poca referència a les qüestions vinculades a la salut de les dones refugiades. Únicament recollia el fet que la resolució aprovada pel PE reclamés la fi de la detenció de les dones embarassades que demanen asil. La manca de visibilitat de les qüestions de salut és especialment sorprenent si es té en compte el fet que la resolució en si mateixa sí que abordava aquest tema, en diversos apartats. Així, per exemple, demanava a la Comissió i als Estats membres que “garanteixin el ple accés als drets i la salut sexual i reproductiva, inclòs l'accés a un avortament segur, i que assignin recursos addicionals a la prestació de serveis de salut amb caràcter urgent”. A més, la resolució recollia la necessitat d'oferir un suport adequat a les víctimes d'abusos sexuals, amb atenció a la salut física i mental de les dones i també amb ajuda legal. D'altra banda, se subratllava que “el subministrament de kits d'higiene bàsica adequats per a totes les dones i nenes hauria de ser una pràctica estàndard en els programes d'assistència”. Cap d'aquestes i altres idees relacionades amb l'accés a la salut va quedar recollida en la nota de premsa emesa pel PE.

Un aspecte destacable de la nota va ser la presentació de mesures concretes per fer front a les violències masclistes i donar resposta a les necessitats específiques de les dones (instal·lacions sanitàries i per dormir segregades per gènere, suport i assessorament per a les dones que hagin patit violència de gènere, i fi de la detenció d'infants, dones embarassades i víctimes de violació). La resolució també preveia l'especial vulnerabilitat legal de les dones en relacions de parella abusives, i per això entre les mesures de protecció es proposava “informar les dones del seu dret d'interposar una sol·licitud d'asil, independent de la del seu cònjuge” i oferir “assistència legal per a les dones en centres de recepció”. Per a tot plegat, cal “formació específica en gènere per al personal” i “entrevistadores, traductores i intèrprets femenines”.

Cal notar també que aquest article recull la reclamació dels europarlamentaris d'una “recepció sensible de les persones LGBTI, ja que la violència cap a aquest col·lectiu és habitual en les instal·lacions de recepció.”

### *3.3.3. Declaracions de Filippo Grandi i Martin Schulz*

A banda de la nota de premsa sobre la resolució aprovada pel PE el 8 de març, aquell mateix dia es va emetre una segona nota vinculada al Dia Internacional de les Dones i a les dones refugiades<sup>24</sup>. En aquest cas, es recollien les intervencions a l'Eurocambra del president del PE, Martin Schulz, i de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats, Filippo Grandi. També s'inclouien els enllaços a la intervenció del comissari Dimitris Avramopoulos i a les declaracions dels grups parlamentaris. Un cop més, la veu de les dones refugiades, a qui es dedicava la jornada, va ser invisible.

---

<sup>24</sup> En total, el 8 de març de 2016 el PE emet sis notes de premsa. D'aquestes, dues fan referència a les dones refugiades i una tercera a l'acord de la UE amb Turquia. Parlament Europeu (2016). Recuperat de <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/press-release?start=40>.

Les paraules de Schulz no atorgaven cap rol específic de cura a les dones refugiades; van centrar-se en la violència que pateixen pel fet de ser dones. El president de l'Eurocambra va homenatjar també l'activista assassinada Berta Cáceres, destacant així un referent femení actiu, fort i lluitador.

En canvi, Grandi sí que va posar en relleu el rol de les dones com a mares: "El senyor Grandi va subratllar que el 20% de totes les famílies que fugen de la guerra de Síria estan liderades per dones i que les dones que viatgen soles, embarassades o amb infants han superat als homes des de l'inici de 2016." L'Alt Comissionat també va emfatitzar l'exposició "desproporcionada" de les dones refugiades a la violència i els abusos sexuals.

En aquesta nota de premsa no es va fer cap referència a les qüestions de salut.

Pel que fa a la presentació de les dones refugiades com a subjectes actius, la nota no recollia cap afirmació destacable de Schulz, però sí de Grandi, que d'una banda va parlar de dones "soles" i de l'altra les va presentar com a líders de les seves famílies.

#### *3.3.4. Entrevista a Marie Dorigny i Mary Honeyball*

Una altra de les publicacions del portal del PE dedicat a les dones refugiades va ser una entrevista a la fotògrafa Marie Dorigny i l'eurodiputada Mary Honeyball, autora de l'informe sobre la situació de les dones refugiades aprovat pel ple de l'Eurocambra aquell mateix dia.

El títol d'aquesta entrevista ("Refugiats: 'Hi ha una necessitat real de protegir dones i infants'") insistia en la relació directa entre dones i menors però a partir del subjecte masculí genèric. També al llarg de l'entrevista es destacava el rol de les dones com a mares i cuidadores. Així, per exemple, Dorigny assenyalava que "la meitat de les persones són dones amb els seus infants" (no es visibilitzava el fet que les dones no són les úniques persones adultes que han de tenir cura dels infants). També s'atribuïa a les dones la responsabilitat de protegir els seus infants, indicant que calen serveis de cura perquè "no totes les dones volen que els seus fills sentin allò que han de dir en les entrevistes d'asil".

Les referències a l'impacte de les violències masclistes i a les necessitats en l'àmbit de la salut no van aprofundir en el problema. Honeyball va destacar la violència que les dones pateixen durant el viatge, sovint a mans de traficants i de vegades a mans d'altres refugiats, però va passar de puntetes sobre la violència exercida en els espais d'acollida: "Ens hem d'assegurar que els centres on arriben funcionen correctament", va apuntar. Tampoc no va especificar cap de les expressions de violència. En canvi, Dorigny va anar una mica més enllà, i va criticar que l'accés als centres de recepció "és molt difícil per als periodistes".

Pel que fa a la salut, va ser únicament Dorigny qui va apuntar: "Entre les dones que he fotografiat arribades des de Turquia en embarcacions hi havia moltes dones embarassades.

Moltes d'elles arribaven i es desmaiaven a la platja, perquè tenien molta por i molt d'estrès. Altres tenien infants petits als braços.”

En general, no es transmetia una imatge que contribuís a veure les dones refugiades com a subjectes actius. Honeyball, per exemple, va afirmar: “Crec que els homes marxen abans per preparar l'arribada de les famílies. Les dones i els infants venen més tard. I això ho estem veient.”

### *3.3.5. Agenda del 8 de març*

La peça dedicada a l'agenda del PE per a la commemoració del Dia Internacional de les Dones era molt genèrica i sintètica. No obstant això, feia referència a les dones refugiades, a les violències que pateixen i a la seva situació en l'àmbit de la salut.

És interessant la fotografia que acompanyava l'entrada, de l'exposició del projecte de Marie Dorigny. Mostrava una família en ruta, on els adults (home i dona) es feien càrrec del conjunt de les criatures. Va ser l'única publicació de la jornada on es va veure aquesta imatge.

### *3.3.6. Projecte de fotografia impulsat pel PE*

La informació sobre el projecte de fotografia de Dorigny va ser l'objecte d'una altra entrada, on tampoc no s'oferien continguts informatius sobre les dones refugiades, sinó que s'adoptava més un format d'agenda (ciutats per les que passaria l'exposició, activitats previstes, etc.).

En aquesta publicació es parlava de manera molt superficial del projecte fotogràfic i s'inclouïa informació sobre esdeveniments que tindrien lloc als Estats membres de la UE en el marc de la commemoració del Dia Internacional de les Dones. Aquesta informació tenia poc sentit, semblava descontextualitzada. En canvi, hauria estat més interessant que el text aprofundís en l'explicació del plantejament i l'execució del reportatge fotogràfic.

L'entrada comptava amb una galeria fotogràfica, on es mostraven les quatre imatges que van aparèixer en moltes altres publicacions de la jornada.

### *3.3.7. Estadístiques*

Finalment, a la part central del portal dedicat a les dones refugiades hi havia també una entrada que presentava una infografia amb dades segregades per gènere sobre sol·licituds d'asil.

S'oferien tres tipus de dades: l'evolució de les sol·licituds d'asil a Alemanya realitzades per dones, per grups d'edat; l'evolució de les sol·licituds d'asil al conjunt de la UE, segregades per gènere, i el percentatge de sol·licituds d'asil realitzades per homes i dones a Alemanya al 2015. No s'explicava per què es destacava la situació a Alemanya (i no a Suècia, per exemple); tampoc es relacionava Alemanya amb la UE en el seu conjunt ni amb qualsevol altre país.

És interessant el fet que es destaqués que un percentatge molt rellevant (41,6%) de totes les dones sol·licitants d'asil a Alemanya durant el 2015 corresponia a menors d'edat. Així, es posava en relleu el fet que la vulnerabilitat respon a una multiplicitat de factors.

### 3.3.8. Twitter

Pel que fa a l'activitat a Twitter, el perfil del Parlament Europeu<sup>25</sup> va emetre el 8 de març un total de 20 piulades. D'aquestes, quatre van tenir com a subjecte les dones refugiades, i dues altres qüestions vinculades al Dia Internacional de les Dones. A més, nou piulades van parlar de Síria, de l'acord amb Turquia o de la crisi de les persones refugiades. Les cinc restants van fer referència a altres qüestions generals.

Les piulades sobre les dones refugiades es van fer ressò de la decisió del PE de dedicar el Dia Internacional de les Dones de 2016 a les dones refugiades i de la resolució aprovada per l'Eurocambra sobre aquesta qüestió.

De les quatre piulades, tres contenien enllaços. Una s'enllaçava amb la nota de premsa "Els eurodiputats reclamen una política d'asil amb perspectiva de gènere", el contingut de la qual ha estat analitzat anteriorment. Una altra s'enllaçava amb la pàgina del Parlament Europeu on es publica informació sobre les sessions plenàries (va ser durant la sessió plenària del 8 de març que va aprovar-se la resolució sobre dones refugiades). La tercera es va enllaçar amb una publicació del PE sobre dones refugiades a la xarxa social Medium, que bàsicament contenia la mateixa informació que el portal del PE ja analitzat.

La piulada que no contenia cap enllaç demanava suport per a les dones refugiades, però ni en aquesta ni en cap altra piulada no especificava en què s'ha de traduir el suport, ni quines mesures cal prendre a curt termini. No es mencionaven específicament els riscos de patir una major violència ni les problemàtiques concretes de salut.

A grans trets, es pot concloure que el PE va utilitzar Twitter per a donar publicitat a altres suports amb informació més detallada. A través d'aquesta xarxa, no va donar cap clau per a la comprensió de la situació de les dones refugiades.

En relació a les imatges, tres de les quatre piulades dedicades a les dones refugiades estaven il·lustrades per les mateixes fotografies de Marie Dorigny, en les quals predominava la dona en

---

<sup>25</sup> Parlament Europeu (2016). Recuperat de [https://twitter.com/Europarl\\_EN](https://twitter.com/Europarl_EN).

el seu rol de cuidadora, relacionada amb adolescents i menors. La quarta piulada incloïa una fotografia de l'Eurocambra.

### 3.3.9. Facebook

A la xarxa social Facebook<sup>26</sup>, el PE va registrar una única entrada el dia 8 de març. Aquesta es va dedicar a les dones i les nenes refugiades: "En el Dia Internacional de les Dones, donem suport a totes les dones, incloses les que aquest any es troben entre les més vulnerables -les refugiades. Com es pot millorar la seva situació? Llegeix el que proposa el Parlament Europeu." La fotografia que il·lustra la publicació torna a ser una de les quatre que apareixen la majoria de notícies del PE. També la imatge de capçalera de Facebook, actualitzada el dia 7, és una d'aquestes quatre fotografies. Totes dues presenten la dona refugiada en el seu rol de mare.

## 4. CONCLUSIONS

---

Després d'una anàlisi crítica i feminista del discurs present en les accions d'informació i comunicació de les principals institucions de la UE durant el Dia Internacional de les Dones de 2016, plantegem les conclusions següents:

- a) S'observa una falta absoluta de coordinació entre les tres principals institucions (Consell, Parlament i Comissió), tant en la selecció temàtica com en la visibilització de les dones refugiades en el Dia Internacional de les Dones. És significatiu, a més, el fet que l'Institut Europeu per a la Igualtat de Gènere dediqués el 8 de març a visibilitzar les dones en l'esport.
- b) La manca d'atenció del Consell de la UE i de la Comissió Europea a les dones refugiades en aquesta jornada no pot ser entesa com un oblit. El context ho feia impossible. Per tant, és atribuïble a una falta de sensibilitat i de responsabilitat d'aquestes institucions. Es pot observar com, fins i tot, aquestes institucions van arribar a parlar de la crisi de les persones refugiades i del Dia Internacional de les Dones sense establir cap connexió entre ambdós fenòmens. A nivell orientatiu, són indicatives les xifres següents:
  - o De les 5 notes de premsa emeses pel Consell aquell dia, cap feia referència a les dones refugiades. A Facebook i Twitter, es van fer tres publicacions en cada cas: una sobre el Dia Internacional de les Dones, una sobre la gestió de la crisi dels refugiats i una altra sobre un altre tema.
  - o La Comissió va emetre dues notes de premsa amb motiu del 8 de març. Si bé a les dues es feia referència a les dones refugiades, sempre era de manera tangencial i poc compromesa. Al Twitter de la Comissió, de les 36 piulades i

---

<sup>26</sup> Parlament Europeu (2016). Recuperat de <https://www.facebook.com/europeanparliament>.

repiulades, 12 feien referència al Dia Internacional de les Dones, però només dues es van centrar en les dones refugiades. Pel que fa a la pàgina de Facebook, es van publicar 4 entrades el 8 de març, de les quals cap una feia referència al Dia Internacional de les Dones i, molt de passada, a les dones refugiades; una altra parlava de l'acord entre la UE i Turquia.

- c) L'actitud del Parlament Europeu va ser certament diferent. Es va intentar visibilitzar la situació de les dones refugiades i els principals aspectes que contribueixen a fer-les més vulnerables.
  - o El PE va dedicar la jornada a les dones refugiades. Va emetre un total de sis notes de premsa, de les quals dues feien referència a les dones refugiades. A Twitter, es van fer 20 piulades, de les quals quatre se centraven en les dones refugiades. A Facebook es va registrar únicament una entrada, dedicada també a les dones refugiades.

No obstant això, el tractament que es va fer de les dones refugiades és certament millorable, com detallem en línies posteriors.

- d) En cap de les informacions sobre dones refugiades va aparèixer la veu d'aquestes dones. Malgrat que en alguns casos es va intentar visibilitzar-les, el fet de no donar-los veu les victimitza i infantilitza en lloc d'empoderar-les. Fins i tot en el cas del PE, les dones refugiades van ser protagonistes passives de la jornada.
- e) Les dones refugiades van ser sovint representades en el seu paper de mares i cuidadores. Si bé és cert que moltes exerceixen aquest rol, i que és necessari oferir-hi suport, cal vigilar de no atribuir a les dones responsabilitats desproporcionades en les cures. Mai no es parla d'homes amb persones a càrrec; no es fa la diferència entre els homes que viatgen sols i els que han de cuidar d'altres persones dependents. Seria interessant que es fes aquesta diferència, i que es disposés de més informació sobre la cura de les persones dependents en la recerca d'asil.
- f) Es va oferir poca informació sobre el dia a dia de les dones refugiades. Es deia que pateixen l'impacte de les violències masclistes i que tenen problemes específics de salut, però en la majoria de les ocasions no s'entrava en detall. Igualment, es tendia a parlar més de la violència que de la salut.
- g) La informació que es va donar no ajuda a entendre com viuen les dones refugiades: com s'organitzen? com viatgen? com es gestiona l'accés als aliments? Informacions d'aquest tipus contribuirien a presentar les dones refugiades com a subjectes actius, persones fortes i supervivents de situacions molt complexes.
- h) Les carències observades en relació als indicadors fixats (conclusions de la *d.* a la *g.*) dificulten que les persones que no coneixen bé la situació de les persones refugiades puguin comprendre-la.

- i) En la informació i la comunicació de les principals institucions de la UE, s'observava molt poca autocrítica (en el millor dels casos) pel que fa a la gestió de la crisi de les persones refugiades. En el context en què va ser aprovada, la resolució del PE sobre la situació de les dones refugiades i demandants d'asil semblava més una declaració de bones intencions que un compromís ferm de millora de la situació dels col·lectius més vulnerables que requereixen protecció internacional.

## 5. ALTRA BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

---

Save the children (2014). *Too young to wed: the growing problem of children marriage among Syrian girls in Jordan*. Recuperat de [https://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/images/Too\\_Young\\_to\\_Wed.pdf](https://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/images/Too_Young_to_Wed.pdf)

Amnesty International (2016). *Lebanon: 'I want a safe place': Refugee women from Syria uprooted and unprotected in Lebanon*. Recuperat de <https://www.amnesty.org/en/documents/mde18/3210/2016/en>

Nacions Unides (consulta al 2016). *Violencia contra las mujeres: la situación*. Recuperat de <http://www.un.org/es/women/endviolence/situation.shtml>.

Contacte amb les autores:

Isabel Muntané: [isabel.muntane@uab.cat](mailto:isabel.muntane@uab.cat)

Maria Serrano: [maria\\_serrano86@hotmail.com](mailto:maria_serrano86@hotmail.com)